

การยอมรับให้มีการแก้ไขกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการจ้างงานผู้พ้นโทษ

ACCEPTANCE OF AMENDMENTS TO LAWS IMPEDING THE EMPLOYMENT OF EX-CONVICTS

ทัตตันันท์ คงลำธาร¹ ณัฐพล สิทธิพรามณ์² ธนวัฒน์ พิสิฐจินดา³ นนทชัย โมรา⁴ และวรรณรัตน์ ทองคันทา⁵
Tattanan Konglamthan¹ Natthaphon Sitthipham² Tanawat Pisitchinda³
Nontachai Mora⁴ and Wannarat Thongkanta⁵

¹ วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

College of Politics and Government, Suan Sunandha Rajabhat University

E-mail: tattanan.kh@ssru.ac.th

² คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

Faculty of Humanities and Social Sciences, Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage

E-mail: natthaphon@vru.ac.th

³ วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

College of Politics and Government, Suan Sunandha Rajabhat University

E-mail: tanawat.pi@ssru.ac.th

⁴ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

Faculty of Law Suratthani Rajabhat University

E-mail: nontachai.mor@sru.ac.th

⁵ วิทยาลัยพยาบาล

College of Nursing and Health, Suan Sunandha Rajabhat University

E-mail: Wannarat.th@ssru.ac.th

Received : March 10, 2023

Revised : November 23, 2023

Accepted : December 30, 2023

บทคัดย่อ

งานวิจัยการยอมรับให้มีการแก้ไขกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการจ้างงานผู้พ้นโทษ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาเกี่ยวกับการยอมรับให้มีการแก้ไขกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการจ้างงานผู้พ้นโทษและเพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะในการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการจ้างงานผู้พ้นโทษ (เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการวิจัยเอกสาร)

ผลการวิจัยพบว่า มีกฎหมายหลายฉบับที่กำหนดคุณสมบัติต้องห้ามในกรณีเป็นผู้เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เช่น พระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559 พระราชบัญญัติธุรกิจรักษาความปลอดภัย พ.ศ. 2558 พระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2522 และสาเหตุสำคัญในการเกิดปัญหาอาชญากรรมเกิดจากการที่สังคมเป็นตัวกำหนดอาชญากรรม หากสังคม รังเกียจ ดูถูกเหยียดหยาม ไม่ยอมรับ ไม่ให้อภัย ไม่ให้โอกาสแก่ตัว ทั้งที่ผู้กระทำความผิดหรือผู้ที่ก่ออาชญากรรมก็ได้รับโทษมาแล้วจะเป็นการผลักดันผู้กระทำความผิดลงไปในสิ่งที่ชั่วมากขึ้น

ข้อเสนอแนะการวิจัย ควรแก้ไขเพิ่มเติมข้อความในพระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ 2559 พระราชบัญญัติธุรกิจรักษาความปลอดภัย พ.ศ. 2558 พระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2522 โดยเพิ่มเติมคำว่า “หรือได้ใบรับรองการทำงานหลังพ้นโทษที่ออกโดยกรมราชทัณฑ์” และกำหนดให้กรมราชทัณฑ์ออกใบรับรองการทำงานหลังพ้นโทษเพื่อจัดอุปสรรคต่อการจ้างงานผู้พ้นโทษ

คำสำคัญ

ผู้พ้นโทษ ผู้ต้องขัง การจ้างงาน

ABSTRACT

The current research entitled, “Acceptance of amendments to laws impeding the employment of ex-convicts was aimed to, first of all, study and analyze the circumstances of problems related to the acceptance of amendments to laws that obstruct the employment of ex-convicts. Secondly, it was aimed to obtain recommendations for amending the law regarding their employment. The research was conducted using qualitative research design based on documentary research.

The research findings were found that there have been many laws defining the prohibited qualifications in the case of persons who have previously been sentenced by a final judgment to imprisonment, such as the Health Establishments Act 2016, the Security Business Act 2015, and the Land Transport Act 1979. The main cause of criminal problems has been affected from the society that determines crime. Even though those ex-convicts were completely punished, the society has disdained, insulted, refused including, neither been forgiven nor offered a chance to make amends. This has possibly forced those ex-convicts to repeat more illegal commitment.

The research recommendations were revealed that the provisions of the Health Establishments Act 2016, Security Business Act 2015, Land Transport Act 1979 should be revised by adding the following messages, "...or obtain a certificate of employment after release from prison issued by the Department of Corrections". In addition, it should propose a requirement to the Department of Corrections to issue a work certificate after release from prison. These recommendations were expected to eliminate obstacles from ex-convicts' employment.

Keywords

Ex-convicts; Prisoners; Employment

ความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ติดอันดับเรือนักโทษล้นคุกอยู่ในอันดับ 6 ของโลก อันดับ 3 ของเอเชีย รองจากจีน (ปาริชาติ โชคเกิด, 2564: ออนไลน์) ขณะเดียวกันจำนวนการปล่อยตัวนักโทษที่เรียกว่าผู้พ้นโทษนั้น ปรากฏตามรายงานสถิติจำนวนผู้ต้องราชทัณฑ์ และปล่อยตัว พ.ศ. 2561 – 2564 ในพ.ศ. 2561 ปล่อยตัว 176,443 คน พ.ศ. 2562 ปล่อยตัว 222,425 คน พ.ศ. 2563 ปล่อยตัว 215,725 คน พ.ศ. 2564 ปล่อยตัว 246,885 คน จะเห็นได้ว่าใน 4 ปีที่ผ่านมาผู้พ้นโทษจำนวน 861,478 คน ในขณะที่ผู้ต้องขังถูกขังกรมราชทัณฑ์

จัดให้มีระบบการพัฒนาพหุตินิสัยผู้ต้องขังโดยได้จัดอบรมทักษะวิชาชีพเพิ่มเติมสำหรับ ระบบโรงงาน คือ ช่างไม้ ช่างสี ช่างปูน ช่างจักสาน งานสิ่งประดิษฐ์ งานบริหาร คือ นวด เสริมสวย คาร์แคร์ กาแฟ เครื่องดื่ม เบเกอรี่ อาหาร ฝึกวิชาชีพอิสระในระยะสั้น คือ ช่างคอมพิวเตอร์ ช่างยนต์ ช่างไฟฟ้า ช่างอิเล็กทรอนิกส์ ช่างประปา บาริสต้า การทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงาน คือ การนวดแผนไทย ช่างไม้ ช่างกระเบื้อง ช่างก่ออิฐ ช่างไฟฟ้า ช่างเชื่อมท่อระบายน้ำ ช่างสี ช่างซ่อมรถยนต์ ช่อมคอมพิวเตอร์ มุมหลังคา ทำให้ผู้ต้องขังมีความสามารถในการออกมาประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้เมื่อพ้นโทษ ทั้งยังให้ผู้ต้องขังได้ศึกษาต่อระดับปริญญาตรี โดยมีจำนวน ผู้สำเร็จการศึกษาตั้งแต่ปี 2530-2562 ผู้ต้องขังที่สำเร็จการศึกษาสาขานิติศาสตร์ มีจำนวนรวม 929 คน รัฐศาสตร์ มีจำนวนรวม 260 คน (กรมราชทัณฑ์. 2566: ออนไลน์) แสดงให้เห็นว่าผู้ต้องขังที่พ้นโทษสามารถประกอบอาชีพ ได้เมื่อพ้นโทษมาแล้ว เพราะมีความพร้อมทั้งฝีมือและความรู้ที่ได้จากการฝึกฝนและศึกษาระดับอุดมศึกษาใน ระหว่างต้องราชทัณฑ์

แต่เมื่อผู้ต้องขังได้รับการปล่อยตัวกลายเป็นผู้พ้นโทษออกจากทัณฑสถาน พบว่าประสบปัญหาการ เข้าทำงาน เนื่องจากมีกฎหมายกำหนดคุณสมบัติการเข้าทำงานไว้ เช่น พระราชบัญญัติสถานประกอบการ เพื่อสุขภาพ 2559 อาชีพการนวดแผนไทยจะต้องพ้นโทษมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ปี ก่อนวันยื่นคำขอขึ้นทะเบียน พระราชบัญญัติธุรกิจรักษาความปลอดภัย พ.ศ. 2558 อาชีพพนักงานรักษาความปลอดภัย ต้องไม่เป็นผู้เคยได้รับ โทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกสำหรับความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ หรือความผิดเกี่ยวกับเพศตามประมวลกฎหมายอาญา ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการพนัน หรือความผิดตาม กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ หรือ พ้นโทษมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปีก่อนวันขอรับใบอนุญาต พระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2522 อาชีพรับจ้าง ขัรบรถประจำทาง TAXI ต้องไม่เป็นผู้เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดหรือคำสั่งที่ขอด้วยกฎหมายให้ จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดอันได้กระทำโดยประมาทที่มีใช้เกี่ยวกับการใช้รถในการกระทำความผิดหรือ ความผิดลหุโทษ หรือได้พ้นโทษมาแล้วเกิน 3 ปี พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ.2551 อาชีพข้าราชการ โดยกำหนดคุณสมบัติการเข้าทำงานว่าไม่เป็นผู้เคยต้องโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เพราะกระทำความผิดอาญา เว้นแต่โทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ เป็นผลทำให้ ผู้ต้องขังที่มีความพร้อมเพราะได้รับการฝึกทักษะและมีความรู้จากการสำเร็จการศึกษาชั้นปริญญาตรีไม่สามารถ ประกอบอาชีพได้เพราะมีกฎหมายกำหนดคุณสมบัติต้องห้ามในการทำงาน

ด้วยเหตุนี้ จึงมีปัญหาคำคัญว่าควรมีกระบวนการยอมรับให้มีการแก้ไขกฎหมายที่เป็นอุปสรรค ต่อ การจ้างงานผู้พ้นโทษหรือไม่

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาเกี่ยวกับการยอมรับให้มีการแก้ไขกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อ การจ้างงานผู้พ้นโทษ
2. เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะในการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการจ้างงานผู้พ้นโทษ

ทฤษฎีและกฎหมายเกี่ยวกับการจ้างงานผู้พ้นโทษ

นิยามที่เกี่ยวข้อง

ผู้ต้องขัง คือ นักโทษเด็ดขาด คนต้องขังและคนฝาก จากนิยามผู้ต้องขังนั้น อธิบายได้คือ บุคคลที่ถูกขัง ไว้ตามหมายจำคุกภายหลังมีคำพิพากษาถึงที่สุดและให้หมายรวมถึงบุคคลที่ถูกขังไว้ตามคำสั่งที่ขอด้วย กฎหมายให้ลงโทษ จะเรียกบุคคลกลุ่มนี้ว่า นักโทษเด็ดขาด ส่วนบุคคลที่ถูกขังไว้ตามหมายขัง เรียกว่า ผู้ต้องขัง และบุคคลที่ถูกฝากให้ควบคุมไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือกฎหมายที่ไม่มีโทษทางอาญา เรียกว่าคนฝาก (พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560)

ผู้พ้นโทษ คือ บุคคลที่ได้รับการปลดปล่อยเมื่อจำคุกครบกำหนดตามคำพิพากษาของศาล ได้รับการพักโทษ ลดวันต้องโทษจำคุก ได้รับพระราชทานอภัยโทษ จนได้รับการปล่อยตัวจากเรือนจำหรือทัณฑสถาน (สิทธิาโลจายะ, 2554, น.15)

ผู้พักโทษ คือ นักโทษเด็ดขาดที่มีความประพฤติดี ผ่านการอบรมพัฒนาพฤติกรรมนิสัยที่ได้รับการปล่อยตัวไปก่อนครบกำหนดโทษ และใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัวในสังคมเพื่อให้มีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดภายใต้เงื่อนไขการคุมประพฤติ (กระบวนการทัณฑปฏิบัติกรมราชทัณฑ์, 2565, หน้า 10) โดยจะต้องใส่อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว EM จนกว่าจะพ้นโทษ กรณีเหลือโทษเกินกว่า 1 เดือน และจะต้องอยู่กับบุคคลที่รับอุปการะตามสถานที่ที่แจ้งไว้ ต้องกลับเข้าที่พักในระหว่างเวลา 22.00-06.00 น. โดยห้ามออกนอกพื้นที่ที่กำหนด ห้ามเยี่ยมเยียนติดต่อนักโทษอื่นที่ไม่ใช่ญาติซึ่งกำลังต้องโทษอยู่ และจะต้องรายงานตัว เดือนละ 1 ครั้ง โดยการทำงานนั้นจะต้องทำงานในสถานประกอบการที่มีข้อตกลงกับกรมราชทัณฑ์ (คู่มือสำหรับการจ้างงานผู้ต้องขังผู้พักโทษ และผู้พ้นโทษเพื่อการกลับคืนสู่สังคม, 2564, น.9)

ประโยชน์การจ้างงานผู้พ้นโทษ

การจ้างงานผู้พ้นโทษเป็นการช่วยลดปัญหาการขาดแคลนแรงงาน โดยเฉพาะหากมีการจ้างแรงงานต่างด้าวจะมีค่าใช้จ่ายสูงกว่าแรงงานที่เป็นคนไทยเพราะแรงงานต่างด้าวจะมีเรื่องค่าธรรมเนียมในการขอรับใบอนุญาตการทำงาน การต่ออายุการทำงาน ทั้งยังต้องใช้เวลาในการดำเนินการจ้างและเลิกจ้างคนต่างด้าว นอกจากนี้ยังมีประโยชน์เกี่ยวกับภาษี สำหรับการจ้างงานผู้พ้นโทษหรือผู้พักโทษด้วย กล่าวคือ ผู้ประกอบสามารถขอยกเว้นภาษีเป็นจำนวนร้อยละ 50 ของค่าใช้จ่ายในการจ้างงานในส่วนที่ไม่เกิน 15,000 บาท ต่อคน ต่อปี ในรอบระยะเวลาวันที่ 1 มกราคม – 31 ธันวาคม 2564 (คู่มือสำหรับการจ้างงานผู้ต้องขัง ผู้พักโทษ และผู้พ้นโทษเพื่อการกลับคืนสู่สังคม, 2564, น.2) และปีต่อไปตามกรมสรรพากร ประกาศอธิบดีกรมสรรพากรเกี่ยวกับภาษีเงินได้ (ฉบับที่ 389) เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข เพื่อยกเว้นภาษีเงินได้สำหรับเงินได้ที่ได้จ่ายเป็นค่าใช้จ่ายในการจ้างงานผู้พ้นโทษ ข้อมูลตามพระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ 726) พ.ศ. 2564 และปัจจุบัน ประกาศอธิบดีกรมสรรพากรเกี่ยวกับภาษีเงินได้ (ฉบับที่ 437) เรื่องกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข เพื่อยกเว้นภาษีเงินได้สำหรับเงินได้ที่ได้จ่ายเป็นค่าใช้จ่ายในการจ้างงานผู้พ้นโทษ พ.ศ. 2566

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและการป้องกันอาชญากรรม

การเกิดอาชญากรรมนั้นกล่าวได้ว่า สังคม เศรษฐกิจและความยากจน คือส่วนหนึ่งที่ทำให้ปัญหาดังกล่าวนี้อาจเกิดขึ้น หากสังคมที่มีการปรับเปลี่ยน มีการยอมรับในสิ่งต่างๆ อาจจะไปสู่การลดปัญหาอาชญากรรมได้ โดยปัญหาการเกิดอาชญากรรม มีแนวคิดหลากหลาย พอจะกล่าวได้คือ (ประเทือง ธนิยผล, 2548, น.88-123)

ทฤษฎีสภาพไร้บรรทัดฐาน เดอร์ไคม์ กล่าวว่า อาชญากรรมเป็นปรากฏการณ์ปกติของสังคม เมื่อใดที่บรรทัดฐานของสังคมไม่สามารถควบคุมการกระทำของบุคคลในสังคม หรือไม่สามารถตอบสนองความต้องการของบุคคลในสังคม จะเป็นเหตุให้บุคคลนั้นละเมิดบรรทัดฐานทางสังคมนำไปสู่การกระทำความผิด จากทฤษฎีสภาพไร้บรรทัดฐาน เดอร์ไคม์ โดยทฤษฎีสภาพไร้บรรทัดฐาน เดอร์ไคม์นั้น เมอร์ตันได้ขยายแนวความคิดออกไปอีกว่า เรื่องดังกล่าวเกิดจากสภาพที่สลับซับซ้อนประกอบไปด้วยความยากจน การมีโอกาสด้อยจำกัด การขาดโอกาสจะทำให้บุคคลนั้นไม่ยอมรับ กฎ ระเบียบ กฎหมายของสังคม ส่งผลให้บุคคลนั้นกระทำความผิดหรือก่ออาชญากรรม อาจจะอธิบายได้ว่า หากสังคมไม่มีการยอมรับหรือทำให้ผู้พ้นโทษเข้ากับสังคมไม่สามารถเข้ากับสังคมได้หรือไม่ตอบสนองความต้องการของบุคคลที่พ้นโทษอาจจะทำให้บุคคลที่พ้นโทษเลือกกระทำความผิดขึ้นอีก เช่น หากผู้พ้นโทษไม่มีงานทำ ไม่มีรายได้ เกิดความยากจน ก็จะหวนกลับไปกระทำความผิดอีกครั้ง

ทฤษฎีความสัมพันธ์แตกต่าง ชัทเธอร์แลนด์ เกิดจากสภาพของสิ่งแวดล้อมส่งผลให้เกิดอาชญากรรม โดยทฤษฎีนี้มองว่าปัญหาอาชญากรรมเกิดจากการคับคั่งระหว่างบุคคลที่เป็นกลุ่มอาชญากร หากยิ่งใกล้ชิดกันมากเท่าใดอาชญากรรมก็จะเกิดขึ้น ดังนั้นพอจะอธิบายได้ว่าหากสังคมไม่ให้โอกาสผู้พ้นโทษในการเข้าทำงานมีโอกาสที่ผู้พ้นโทษจะกลับไปคบหากับกลุ่มสังคมเดิม ๆ และก่อปัญหาอาชญากรรม แต่หากสังคมให้โอกาสทำให้ผู้พ้นโทษมีงานทำ ปัญหาความยากจน การมีรายได้ การเปลี่ยนแปลงกลุ่มการคบค้าสมาคมของผู้พ้นโทษให้อยู่ในสังคมที่มีงานทำจะเป็นการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์แตกต่างไม่ทำให้ผู้พ้นโทษกลับไปกระทำความผิดอีก

ทฤษฎีการเลียนแบบ โดยทาร์ต กล่าวว่าอาชญากรก่ออาชญากรรมเพราะได้เคยรู้เคยเห็นมาก่อน จึงเกิดการเลียนแบบ โดยทฤษฎีทำให้ผู้วิจัยเห็นว่าหากการเลียนแบบเกิดขึ้นในลักษณะที่ว่าผู้พ้นโทษมีงานทำ บรรดาพรรคพวกผู้พ้นโทษที่กำลังจะพ้นโทษออกมาหากได้ทราบว่า ผู้พ้นโทษคนอื่น ๆ หรือคนก่อนหน้าออกมาแล้วมีงานทำส่งผลให้เกิดการเลียนแบบการเลือกกลับมาทำงานที่สุจริตและถูกต้องดีกว่าต้องหันกลับไปในสังคมที่ทำให้เกิดการก่ออาชญากรรมเดิม

ทฤษฎีการตราหน้า โดย แฟรงค์ แทนเนนบาม กล่าวว่า เป็นการระบายสีเส้นแก่ความชั่วร้าย แม้พฤติกรรมของอาชญากรจะเป็นสิ่งที่ชั่วร้าย แต่ที่ร้ายยิ่งกว่าคือการที่สังคมทำให้อาชญากรถล่มกลิ้งไปในทางที่ผิดเป็นภัยแก่สังคมมากขึ้น โดยการที่ไม่ยอมเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดเป็นคนดีให้ผู้กระทำความผิดได้กลับตัว โดยทฤษฎีนี้เกิดจากการที่สังคมได้กระทำต่อบุคคลที่เคยก่ออาชญากรรมในทางไม่ดี เช่น การรังเกียจ ถูกเหยียดหยาม ไม่ยอมรับ ไม่ให้อภัย ไม่ให้โอกาสแก้ตัว ทั้งที่ผู้กระทำความผิดหรือผู้ที่ก่ออาชญากรรมก็ได้รับโทษมาแล้ว แต่สังคมยังตราหน้าพวกเขาอยู่ หากสังคมยังตราหน้าจะส่งผลให้ผลักดันผู้กระทำความผิดลงไปในสิ่งที่ชั่วมากขึ้น แม้ผู้ที่เคยก่ออาชญากรรมจะต้องการกลับตัวเป็นคนดีก็ตาม โดยทฤษฎีการตราหน้านี้ทำให้ผู้วิจัยเห็นว่าหากสังคมยังตราหน้าไม่ให้โอกาสผู้พ้นโทษ ทั้งที่ผู้พ้นโทษพร้อมที่จะกลับตัวเป็นคนดี จะส่งผลให้ผู้พ้นโทษต้องกลับไปกระทำความผิดซ้ำเพราะไม่ได้รับการตอบรับจากสังคมทั้งที่เขาลำบากก็พร้อมที่จะทำงานและกลับตัวเป็นคนดี

ทฤษฎีตีตรา โดย Howard S. Becker กล่าวว่า พฤติกรรมของอาชญากร ถูกกำหนดโดยสังคม หากสังคมมองบุคคลนั้นเป็นอย่างไร บุคคลดังกล่าวจะปฏิบัติตามที่สังคมตีตราไว้ ดังนั้นหากบุคคลในสังคมยังไม่ให้โอกาสผู้พ้นโทษยังมองว่าผู้พ้นโทษเป็นอาชญากรผู้พ้นโทษก็อาจจะกลับไปเป็นอาชญากรได้เพราะสังคมเป็นตัวกำหนดหรือเป็นผู้ตีตราให้เป็นเช่นนั้น (นิศา ศีลารัตน์ และ วาสิตา บุญสาธิต, 2562, น.96-98)

การป้องกันอาชญากรรม

ปัญหาอาชญากรรมจะเกิดขึ้นในสังคมเมื่อเกิดขึ้นแล้วจะเป็นการทำลายความสงบสุขให้กับสังคมโดยรวม เพื่อให้สังคมอยู่รวมกันอย่างปกติสุขจะต้องมีการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาอาชญากรรม โดยการป้องกันอาชญากรรมทางสังคมนั้นอาจจะเปิดจาก หน่วยงานต่างๆ เช่น ตำรวจ ศาล อัยการ และ ราชทัณฑ์ เมื่อต้องการให้สังคมเกิดความสงบสุขมากกว่าที่ควรจำเป็นจะต้องมีการร่วมมือกันของฝ่ายอื่นนอกเหนือจากหน่วยงานต่างๆ อาจจะเป็นการเริ่มต้นจากกลุ่ม ชุมชน โดยการป้องกันในเบื้องต้นอาจจะเริ่มจากการให้การศึกษาอบรม ให้สมาชิกในสังคม ยึดมั่นในศีลธรรมและจริยธรรม ให้อ่านและเกรงกลัวต่อการถูกลงโทษทางกฎหมายจะได้ไม่กล้ากระทำความผิด ทั้งยังต้องป้องกันไม่ให้ผู้กระทำความผิดที่เคยกระทำความผิดมาแล้วกลับไปกระทำความผิดซ้ำ โดยอาจจะเป็นการฟื้นฟูจิตใจให้กลับเป็นคนดีของสังคม ฝึกวิชาชีพให้ผู้กระทำความผิดได้มีฝีมือในการทำงาน จะได้ไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก และการป้องกันทางสังคมที่ได้ผลดีอีกรูปแบบคือ การป้องกันอาชญากรรมโดยชุมชนเป็นความร่วมมือกันระหว่างประชาชนกับหน่วยงานของรัฐ ในการสอดส่องดูแล ให้กำลังใจ ทำให้กลุ่มผู้กระทำความผิดไม่รู้สึกว่าตนถูกรังเกียจ และปรับตัวกับสภาพความเป็นอยู่ได้ดีและไม่กระทำความผิดซ้ำอีก (ประเทือง ธนิยผล, 2548, หน้า 115-124)

มาตรการแก้ไขฟื้นฟูและพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นคนดีกรมราชทัณฑ์

กรมราชทัณฑ์จัดให้มีระบบการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังด้วยวิธีการและแนวทางที่เหมาะสมเกี่ยวกับการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง โดยให้ผู้ต้องขังได้รับการศึกษา การอบรมทั้งด้านคุณธรรมและจริยธรรม การทำงาน การฝึกวิชาชีพ โดยได้จัดอบรมทักษะวิชาชีพเพิ่มเติมสำหรับงานในโรงงาน งานบริการ ฝึกวิชาชีพอิสระในระยะสั้น การทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงาน โดยอธิบายกลุ่มงานได้ดังนี้ ระบบโรงงาน คือ ช่างไม้ ช่างสี ช่างปูน ช่างจักสาน

งานสิ่งประดิษฐ์ งานบริหาร คือ นวด เสริมสวย คาร์แคร์ กาแฟ เครื่องดื่ม เบเกอรี่ อาหาร ฝึกวิชาชีพอิสระในระยะสั้น คือ ช่างคอมพิวเตอร์ ช่างยนต์ ช่างไฟฟ้า ช่างอิเล็กทรอนิกส์ ช่างประปา บาริสต้า การทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงาน คือ การนวดแผนไทย ช่างไม้ ช่างกระเบื้อง ช่างก่ออิฐ ช่างไฟฟ้า ช่างเชื่อมท่อระบายน้ำ ช่างสี ช่างซ่อมรถยนต์ ช่อมคอมพิวเตอร์ มุมหลังคา และจำนวนผู้ต้องขังที่เข้าฝึกอบรมประจำปี

จำนวนผู้ต้องขังที่เข้ารับการฝึกอบรมประจำปี (คน)

	ระบบโรงงาน		งานบริการ		ฝึกอาชีพอิสระ/ระยะสั้น		การทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงาน		รวม
	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	
ศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการมีงานทำ (CARE) (ข้อมูลจากปี 2563) ⁹	33,201	6,221	2,944	523	302	1,723	9,559	257	48,164
กรมราชทัณฑ์ (ข้อมูลจากปี 2563) ¹⁰	91,940	31,994	9,559	17,156	9,347	4,723	1,547	219	166,485

ที่มา: กรมราชทัณฑ์. 2566: ออนไลน์)

จำนวนผู้ต้องขังที่สำเร็จการศึกษาหลักสูตรปริญญาตรี (มส.)

🔧 จำแนกตามสาขาวิชา

🔧 จำแนกตามปีการศึกษา

ที่	สาขาวิชา	2530 - 2559	2560	2561	2562	รวม
1	คหกรรมศาสตร์	16	-	-	-	16
2	นิติศาสตร์	818	41	36	34	929
3	นิเทศศาสตร์	214	14	7	8	243
4	มนุษยนิเวศศาสตร์	12	1	-	1	14
5	รัฐศาสตร์	225	6	15	14	260
6	วิทยาการจัดการ	475	44	28	31	578
7	วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	64	-	3	3	70
8	ศิลปศาสตร์	95	5	10	10	120
9	ศึกษาศาสตร์	25	4	1	3	33
10	เกษตรศาสตร์และสหกรณ์	465	31	25	33	554
11	เศรษฐศาสตร์	51	-	2	-	53
รวมทั้งสิ้น		2,460	146	127	137	2,870

ที่มา: กรมราชทัณฑ์. 2566: ออนไลน์)

กฎหมายเกี่ยวกับการจ้างงานผู้พันโท

พระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559

มาตรา 13 มาตรา 21 และมาตรา 23 กำหนดห้ามผู้ขอรับอนุญาตประกอบกิจการสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ ผู้ขอรับใบอนุญาตเป็นผู้ดำเนินการในสถานประกอบการ หรือผู้ขอขึ้นทะเบียน ต้องไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้ (2) เป็นผู้เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่า เป็นผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับเพศตามประมวลกฎหมายอาญา ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ หรือความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี โดยในส่วนผู้ขอขึ้นทะเบียนยังสามารถเป็นผู้ให้บริการได้จะต้องพ้นโทษมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ปี ก่อนวันยื่นคำขอขึ้นทะเบียน (พระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559)

พระราชบัญญัติธุรกิจรักษาความปลอดภัย พ.ศ. 2558

หมวด 3 พนักงานรักษาความปลอดภัยรับอนุญาตตามมาตรา 33 และมาตรา 34 ผู้ที่จะเป็นพนักงานรักษาความปลอดภัยได้ต้องได้รับอนุญาตจากนายทะเบียน โดยจะต้องไม่มีลักษณะต้องห้าม คือ เป็นผู้เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกสำหรับความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ หรือความผิดเกี่ยวกับเพศตามประมวลกฎหมายอาญา ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการพนัน หรือความผิดตามกฎหมายว่าเกี่ยวกับยาเสพติด เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ หรือพ้นโทษมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปีก่อนวันขอรับใบอนุญาตและมีข้อความผิดเกี่ยวกับเพศตามประมวลกฎหมายอาญา (พระราชบัญญัติธุรกิจรักษาความปลอดภัย พ.ศ. 2558)

พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547

มาตรา 48 ผู้ที่จะได้รับการบรรจุเป็นข้าราชการตำรวจต้องไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้ (6) มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามอื่นตามที่กำหนด (พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547) ใน กฎ ก.ตร. ว่าด้วยคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของการเป็นข้าราชการตำรวจ พ.ศ. 2547. ข้อ 2 (4) ไม่เป็นผู้เคยต้องโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่สำหรับความผิดที่กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ (กฎ ก.ตร. ว่าด้วยคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของการเป็นข้าราชการตำรวจ พ.ศ. 2547)

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547

มาตรา 30 ผู้ที่จะเข้ารับราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาได้ต้องไม่มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ (10) ไม่เป็นผู้เคยต้องโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ (พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547)

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551

มาตรา 36 ผู้ที่จะเข้ารับราชการเป็นข้าราชการพลเรือนได้ต้องไม่มีลักษณะต้องห้าม คือ เป็นผู้เคยต้องโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกเพราะกระทำความผิดอาญา เว้นแต่โทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ (พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551)

พระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528

มาตรา 35 ผู้ขอจดทะเบียนและรับใบอนุญาตต้องไม่มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ (5) ไม่อยู่ในระหว่างต้องโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก (6) ไม่เคยต้องโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกในคดีที่คณะกรรมการเห็นว่า จะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียเกียรติศักดิ์แห่งวิชาชีพ (พระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528)

พระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2522

มาตรา 93 และมาตรา 96 กำหนดว่าผู้ประจำรถ ได้แก่ ผู้ขับรถ ผู้ประจำรถจะต้องได้รับใบอนุญาตจากนายทะเบียน หากมิได้รับใบอนุญาตจะปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ประจำรถไม่ได้ ผู้ที่จะประกอบอาชีพขับรถหรือประจำรถจะต้องขอใบอนุญาตตามกฎหมายที่กำหนดคุณสมบัติและลักษณะดังต่อไปนี้ ไม่เป็นผู้เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดหรือคำสั่งที่ขอด้วยกฎหมายให้จำคุกเว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดอันได้กระทำโดยประมาทที่ไม่ใช่เกี่ยวกับการใช้รถในการกระทำความผิดหรือความผิดลหุโทษ หรือได้พ้นโทษมาแล้วเกิน 3 ปี (พระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2522)

พระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ.2525

หมวด 2 สมาชิกแพทยสภามาตรา 11 ต้องไม่มีลักษณะต้องห้าม คือไม่เคยต้องโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดหรือคำสั่งที่ขอบด้วยกฎหมายให้จำคุกในคดีที่คณะกรรมการเห็นว่าน่าจะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียเกียรติศักดิ์แห่งวิชาชีพ (พระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ.2525)

สัญญาที่เกี่ยวกับการจ้างงานผู้พ้นโทษ อาจจำแนกได้ 2 ประเภท ดังนี้

การจ้างแรงงาน

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 575 “อันว่าจ้างแรงงานเป็นสัญญาที่บุคคลสองฝ่ายตกลงกัน โดยตกลงว่าจะทำงานให้แก่บุคคลอีกฝ่ายและเมื่อทำงานให้ฝ่ายที่ได้รับประโยชน์จากการทำงานก็ตกลงจะให้สินจ้าง จากตามบทบัญญัติดังกล่าว การเกิดสัญญาจ้างแรงงานเกิดขึ้นเมื่อมีคำเสนอจากฝ่ายผู้เสนอในทางกลับกันก็มีคำสนองจากฝ่ายผู้สนอง และเมื่อคำเสนอกับคำสนองถูกต้องและตรงกันแล้ว จึงก่อให้เกิดสัญญา (ศักดิ์ สนองชาติ, 2557, น.346) ภายใต้หลักทั่วไปของการทำนิติกรรม และในเรื่องการจ้างแรงงานยังมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องคือพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 มาตรา 5 ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการจ้างแรงงานในทางกฎหมายไว้ ดังนี้ “ลูกจ้าง” หมายความว่า ผู้ซึ่งตกลงทำงานให้นายจ้างโดยรับค่าจ้างไม่ว่าจะเรียกชื่ออย่างไร “ผู้ว่าจ้าง” หมายความว่า ผู้ซึ่งตกลงว่าจ้างบุคคลอีกบุคคลหนึ่งให้ดำเนินงานทั้งหมดหรือแต่บางส่วนของงานใดเพื่อประโยชน์แก่ตน โดยจะจ่ายสินจ้างตอบแทนผลสำเร็จแห่งการทำงานที่ทำนั้น “สัญญาจ้าง” หมายความว่า สัญญาไม่ว่าเป็นหนังสือหรือด้วยวาจาระบุชัดเจน หรือเป็นที่เข้าใจโดยปริยายซึ่งบุคคลหนึ่งเรียกว่าลูกจ้างตกลงจะทำงานให้แก่บุคคลอีกบุคคลหนึ่งเรียกว่านายจ้างและนายจ้างตกลงจะให้ค่าจ้างตลอดเวลาที่ทำงานให้

ดังนั้นการตีความปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการจ้างแรงงานจึงต้องพิจารณาทั้งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 (พงษ์รัตน์ เครือกลิ่น, 2563, หน้า 15-16) เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7433/2560 วินิจฉัยว่า “ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 575 และพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ.2541 มาตรา 5 ให้ความหมายของสัญญาจ้างไว้ในทำนองเดียวกันว่า สัญญาซึ่งบุคคลหนึ่งเรียกว่าลูกจ้างตกลงจะทำงานให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่งเรียกว่านายจ้าง และนายจ้างตกลงจะให้สินจ้างตลอดเวลาที่ทำงานให้ และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 583 บัญญัติว่า “ถ้าลูกจ้างจงใจขัดคำสั่งของนายจ้างอันชอบด้วยกฎหมายก็ดี หรือละเลยไม่ทำตามคำสั่งเช่นนั้นเป็นอาชญากรรมก็ดี ท่านว่านายจ้างจะไล่ออกโดยมิพักต้องบอกกล่าวล่วงหน้าหรือให้สินไหมทดแทนก็ได้” เมื่อพิเคราะห์บทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวแล้ว ลูกจ้างคือผู้ซึ่งตกลงทำงานให้นายจ้างเพื่อรับค่าจ้างโดยอยู่ภายใต้อำนาจบังคับบัญชาของนายจ้าง อันหมายความว่า ลูกจ้างต้องทำงานตามที่นายจ้างสั่งและต้องปฏิบัติตามระเบียบหรือข้อบังคับเกี่ยวกับการทำงานของนายจ้าง หากลูกจ้างฝ่าฝืนนายจ้างสามารถลงโทษได้”

ส่วนเมื่อสัญญาจ้างแรงงานเกิดขึ้นแล้วความผูกพันทางกฎหมายระหว่างนายจ้างและลูกจ้างต่อบุคคลภายนอกที่สำคัญ ได้แก่ กฎหมายลักษณะละเมิด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 “ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิดจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น” และมาตรา 425 “นายจ้างต้องร่วมกันรับผิดชอบกับลูกจ้างในผลแห่งละเมิด ซึ่งลูกจ้างได้กระทำไปในการที่จ้างนั้น” ซึ่งเป็นกรณีที่กฎหมายกำหนดให้ลูกจ้างและนายจ้างรับผิดชอบอย่างลูกจ้างนั้นร่วมตามมาตรา 291 “บุคคลหลายคนจะต้องทำการชำระหนี้โดยทำนองซึ่งแต่ละคนจำต้องชำระหนี้สินเชิงไขว้ แม้ถึงว่าเจ้าหนี้ชอบที่จะได้รับชำระหนี้สินเชิงได้แต่เพียงครั้งเดียว (กล่าวคือลูกจ้างร่วมกัน) ก็ได้ เจ้าหนี้จะเรียกชำระหนี้จากลูกจ้างแต่คนใดคนหนึ่งสินเชิงหรือแต่โดยส่วนก็ได้ตามแต่จะเลือก แต่ลูกจ้างทั้งปวงก็ยังคงต้องผูกพันอยู่ทั่วทุกคนจนกว่าหนี้สินเชิงจะได้ชำระเสร็จสิ้นเชิง” ดังนั้น ในกรณีที่ลูกจ้างทำละเมิดต่อบุคคลภายนอกในทางการที่จ้าง บุคคลภายนอกอาจเรียกให้ลูกจ้างหรือนายจ้างรับผิดชอบอย่างสินเชิงก็ได้ (วาริ นาสกุล, 2559, น.227-228) อีกทั้ง นายจ้างต้องร่วมรับผิดชอบกับลูกจ้างนับแต่วันที่ลูกจ้างทำละเมิดต่อบุคคลภายนอก เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6282/2559 วินิจฉัยว่า “ตามประมวล

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 206 บัญญัติว่า ในกรณีหนี้อันเกิดแต่มูลละเมิด ลูกหนี้ได้ชื่อว่าผิดนัดมาแต่เวลาที่ทำการละเมิด ดังนี้ จำเลยที่ 1 ผู้กระทำละเมิดต่อโจทก์จึงต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่โจทก์นับแต่วันทำการละเมิด ส่วนจำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นนายจ้างของจำเลยที่ 1 ต้องร่วมรับผิดชอบกับจำเลยที่ 1 ลูกจ้างในผลแห่งละเมิดซึ่งลูกจ้างได้กระทำไปในทางการที่จ้างตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 425 จำเลยที่ 2 จึงต้องร่วมรับผิดชอบกับจำเลยที่ 1 ด้วย “ดังนั้นหากสัญญาจ้างแรงงานเกิดขึ้นนายจ้างและลูกจ้างต่างมีความสัมพันธ์กันตามที่กล่าวมาข้างต้น แต่การจ้างแรงงานนั้นก็ต้องพิจารณาจากกฎหมายต่างๆ ว่ามีการห้ามจ้างแรงงานผู้พ้นโทษที่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกมาแล้วหรือไม่ด้วย ซึ่งเป็นเรื่องที่ทำให้ตัวผู้พ้นโทษไม่สามารถเข้ามาผูกพันในสัญญาจ้างแรงงานได้

การจ้างทำของ

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 587 “อันว่าจ้างทำของนั้น คือ สัญญาซึ่งบุคคลสองฝ่ายตกลงกันว่าจะทำการงานสิ่งใดสิ่งหนึ่งจนสำเร็จให้แก่บุคคลอีกฝ่ายหนึ่งที่เรียกว่าผู้ว่าจ้าง และผู้ว่าจ้างตกลงจะให้สินจ้างเพื่อผลสำเร็จแห่งการที่ตนนั้นให้แก่ผู้รับจ้างคือผู้ทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้” สำหรับการเกิดสัญญาจ้างทำของนี้เป็นการจ้างทำของ โดยฝ่ายผู้ว่าจ้างจะมีความประสงค์ต้องการทำงานของฝ่ายผู้รับจ้างที่มีทักษะความชำนาญ ความเชี่ยวชาญเป็นสำคัญให้ทำของให้ และการเข้าทำสัญญาจ้างทำของนั้นกฎหมายมิได้กำหนดให้สัญญาจ้างทำของต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือหรือต้องทำตามแบบ (ไฟทิต เอกจริยกร, 2560, น.169) จะตกลงกันด้วยวาจาก็มีผลใช้ได้ โดยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 16379/2557 ได้อธิบายว่าสัญญาจ้างรักษาความปลอดภัยเป็นสัญญาจ้างทำของ

ส่วนในแง่ความรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอก ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 428 “ผู้ว่าจ้างทำของไม่ต้องรับผิดชอบเพื่อความปลอดภัยอันผู้รับจ้างได้ก่อให้เกิดขึ้นแก่บุคคลภายนอกในระหว่างทำการงานที่ว่าจ้าง เว้นแต่ผู้ว่าจ้างจะเป็นผู้ผิดในส่วนการงานที่สั่งให้ทำ หรือในคำสั่งที่ตนให้ไว้ หรือในการเลือกหาผู้รับจ้าง” จากบทบัญญัติดังกล่าวกรณีการจ้างทำของ ผู้ว่าจ้างทำของไม่ต้องรับผิดชอบ แต่ถ้าปรากฏว่าผู้ว่าจ้างทำของเป็นผู้ผิดในส่วนการงานนั้น ดังนี้ ผู้ว่าจ้างทำของต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกซึ่งเป็นผู้เสียหายด้วย (ศันต์กรณ โสทธิพันธุ์, 2558, น.257-261) เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 390/2550 วินิจฉัยว่า “จำเลยซึ่งเป็นผู้ว่าจ้างเป็นผู้กำหนดวิธีการให้ผู้รับจ้างตัดต้นไม้และให้คนควบคุมดูแลการตัดต้นไม้ตลอดเวลา แต่ในวันที่มีการตัดต้นไม้และทำให้ไม้ล้มพาดสายไฟฟ้าแรงสูงในที่ดินของโจทก์ขาดก่อให้เกิดความเสียหายกลับไม่มีผู้ใดควบคุม การที่ผู้รับจ้างไม่มีความรู้ความชำนาญในการตัดต้นไม้ที่จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่สิ่งก่อสร้างข้างเคียงหรือไม่ยอมทำตามวิธีการที่ถูกต้อง ถือได้ว่าจำเลยเป็นผู้ผิดในส่วนการงานที่สั่งให้ทำ หรือในคำสั่งที่ตนให้ไว้ หรือในการเลือกหาผู้รับจ้าง จำเลยจึงต้องรับผิดชอบต่อโจทก์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 428” และในบางกรณีการจ้างทำของคู่สัญญา ผู้รับจ้างกับผู้ว่าจ้าง อาจมีการทำสัญญาจ้างทำของเป็นหนังสือ ซึ่งเมื่อเกิดความเสียหายต่อบุคคลภายนอก การตีความข้อตกลงตามสัญญาดังกล่าวอาจพิจารณาเกี่ยวกับข้อตกลงทางฝ่ายผู้ว่าจ้างประกอบด้วย เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2335/2551 วินิจฉัยว่า “บันทึกข้อตกลงข้อ 1. มีข้อความระบุว่า ความเสียหายจากการก่อสร้างอาคารที่มีผลทำให้อาคารทวนแฮสเสียหายจะดำเนินการสำรวจโดยสถาบันซึ่งทั้งสองฝ่ายยอมรับภายในเวลาที่กำหนด ไม่มีการตกลงว่าจะต้องชดใช้เงินจำนวนเท่าใด คู่กรณีตกลงจะชำระเมื่อใด และที่ไหน อย่างไร ทั้งตามข้อตกลงดังกล่าวจำเลยที่ 1 ก็ยังคงต้องรับผิดชอบในมูลหนี้ละเมิดตามเดิม จึงไม่เป็นการตกลงระงับข้อพิพาทระหว่างโจทก์และจำเลยที่ 1 อันจะทำให้บันทึกข้อตกลงดังกล่าวเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ ความรับผิดชอบของจำเลยที่ 1 ในมูลหนี้ละเมิดยังคงมีอยู่ จำเลยที่ 3 ซึ่งเป็นผู้ว่าจ้างจึงต้องร่วมรับผิดชอบกับจำเลยที่ 1 ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 428 ได้” และในส่วนสัญญาจ้างทำของนี้ก็อธิบายได้เช่นเดียวกับเรื่องสัญญาจ้างแรงงาน หากว่ายังมีกฎหมายกำหนดคุณสมบัติห้ามประกอบอาชีพในการทำบางประการเช่น การขับ Taxi ในบางกรณีเป็นสัญญาจ้างทำของแต่ผู้รับจ้างจะรับจ้างได้จะต้องขอใบอนุญาตเสียก่อน จึงทำให้ผู้พ้นโทษที่ยังไม่เกิน 3 ปี ไม่สามารถประกอบอาชีพตามสัญญาจ้างทำของนี้ได้

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า ในการจ้างงานผู้พ้นโทษมีกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการจ้างงานผู้พ้นโทษ อยู่หลายฉบับด้วยกัน เช่น พระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559 กรณีอาชีพנדแผนไทย พระราชบัญญัติธุรกิจรักษาความปลอดภัย พ.ศ. 2558 อาชีพพนักงานรักษาความปลอดภัย พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 อาชีพพนักงานตำรวจ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 อาชีพครูอาจารย์ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 อาชีพข้าราชการ พระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528 อาชีพทนายความ พระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2522 อาชีพเกี่ยวกับการขับรถโดยสาร Taxi พระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรม อาชีพหมอ พ.ศ. 2525 ได้กำหนดคุณสมบัติต้องห้ามในการเข้าทำงานว่าไม่เป็นผู้เคยต้องโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก และจากการศึกษาทฤษฎีเกี่ยวกับอาชญากรรมพบว่าปัญหาอาชญาส่วนใหญ่เกิดจากสังคมเป็นตัวกำหนดอาชญากรรม หากสังคมไม่มีการยอมรับผู้พ้นโทษจะเป็นเหตุผลที่ทำให้ผู้พ้นโทษกลับมากระทำความผิดซ้ำ และพบว่าผู้พ้นโทษที่ได้รับการปล่อยตัวออกจากทัณฑสถาน จะได้รับการฝึกวิชาชีพอิสระในระยะสั้น เช่น ช่างไม้ ช่างสี ช่างปูน ช่างจักสาน งานสิ่งประดิษฐ์ งานบริหาร คือ นวด เสริมสวย คาร์แคร์ กาแฟ เครื่องดื่ม เบเกอรี่ อาหาร ช่างยนต์ ช่างไฟฟ้า ช่างอิเล็กทรอนิกส์ ช่างประปา บาริสต้า การนวดแผนไทย ช่างไม้ ช่างกระเบื้อง ช่างก่ออิฐ ช่างไฟฟ้า ช่างเชื่อมท่อระบายน้ำ ช่างสี ช่างซ่อมรถยนต์ ช่อมคอมพิวเตอร์ มุมหลังคา และยังมีกลุ่มที่ได้รับการศึกษาและสำเร็จการศึกษาหลักสูตรปริญญาตรี (มสธ.) ซึ่งผู้พ้นโทษมีความพร้อมในการทำงานหลังจากการพ้นโทษแต่มีอาชีพที่ผู้พ้นโทษสามารถเข้าทำงานได้หลังจากการพ้นโทษและได้รับการฝึกอบรมอาชีพระยะสั้น เช่น อาชีพนวดแผนไทย ผู้พ้นโทษมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ปี ไม่สามารถประกอบอาชีพได้ทั้งที่ได้รับการฝึกอบรมมีความพร้อมมาแล้ว หรืออาชีพพนักงานประจำรถ ผู้พ้นโทษมาแล้วเกิน 3 ปี และอาชีพพนักงานรักษาความปลอดภัยผู้พ้นโทษมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี อาชีพเหล่านี้ยังต่อการหางานทำ และสัญญาที่เกี่ยวกับการจ้างงานจะว่าด้วยสัญญาจ้างแรงงานและสัญญาจ้างทำของ

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยที่ค้นพบนำมาวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาเกี่ยวกับการยอมรับให้มีการแก้ไขกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการจ้างงานผู้พ้นโทษ โดยในส่วนการจ้างงานผู้พ้นโทษนี้ผู้วิจัยเห็นว่าหากผู้พ้นโทษได้รับการฝึกทักษะวิชาชีพจนสำเร็จ ให้ได้รับใบประกาศเพื่อแสดงความสามารถหรือทักษะเพื่อใช้เป็นใบรับรองการเข้าทำงานหลังพ้นโทษด้วยการออกใบรับรองดังกล่าวจากกรมราชทัณฑ์ที่เป็นหน่วยงานในการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง เพราะว่ามีกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการจ้างงานผู้พ้นโทษจำนวนหนึ่งตามที่ค้นพบ คือ การประกอบอาชีพบางอาชีพจะเป็นอาชีพที่ผู้พ้นโทษได้รับการฝึกอบรมมาแล้วในระหว่างอยู่ในทัณฑสถาน แต่เมื่อผู้พ้นโทษได้รับการปล่อยตัวจะประกอบอาชีพดังกล่าวไม่ได้ เพราะถูกข้อห้ามของกฎหมายว่า อาชีพนวดแผนไทยผู้ที่ขอใบอนุญาตจะต้องพ้นโทษมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ปี ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า อาชีพดังกล่าวเป็นอาชีพที่ต้องใช้ทักษะในการทำงานใช้การฝึกฝนหากว่าผู้พ้นโทษได้รับการปล่อยตัวและไม่สามารถประกอบอาชีพเพราะมีกฎหมายห้ามไม่ให้ประกอบอาชีพทำให้ทักษะที่ฝึกฝนลดน้อยลงหากต้องรอไปถึง 1 ปี หรืออาชีพพนักงานรักษาความปลอดภัยและอาชีพพนักงานประจำรถ ต้องพ้นโทษมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี และเกิน 3 ปี ย่อมก่อให้เกิดอุปสรรคต่อการตัดสินใจเกี่ยวกับการว่าจ้างงานผู้พ้นโทษด้วยและอาชีพดังกล่าวก็เป็นอาชีพที่สามารถพบเจอได้ไม่ยากต่อการหางานในปัจจุบัน และเป็นอาชีพที่ไม่ต้องอาศัยทักษะที่สูง หรืออาชีพที่ต้องใช้ความสามารถ หากมีการออกใบรับรองจากกรมราชทัณฑ์เพื่อเป็นการยืนยันในตัวผู้พ้นโทษจะสามารถแก้ไขปัญหการจ้างงานได้ นอกจากนี้ผู้ต้องโทษบางรายได้สำเร็จการศึกษาหลักสูตรปริญญาตรี (มสธ.) และหากต่อมาพ้นโทษแล้วผู้พ้นโทษส่วนนี้ก็จัดได้ว่าเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไปที่ไม่ได้กระทำความผิด หากผู้พ้นโทษต้องการทำงานในส่วนที่ใช้ความรู้จากการศึกษาและเข้าทำงานในส่วนงานราชการ ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 อาชีพข้าราชการได้มีการกำหนดคุณสมบัติไว้ทำให้เขาไม่สามารถจะประกอบอาชีพข้าราชการได้ และการประกอบอาชีพดังกล่าวจะมีสัญญาที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพอยู่ 2 กรณีคือ การจ้างแรงงานกับการจ้างทำของ ในส่วนของสัญญาจ้าง

แรงงาน เช่น นวดแผนไทย หรือสัญญาจ้างทำของ เช่น พนักงานรักษาความปลอดภัย การส่งผู้โดยสารกรณีของการขับรถ Taxi ในบางกรณี หากสังคมให้โอกาสรับผู้พ้นโทษเข้าทำงาน ความสัมพันธ์ก็จะไปด้วยเรื่องสัญญาจ้างแรงงาน สัญญาจ้างทำงาน หากมีการกระทำความผิดที่เกี่ยวกับบุคคลภายนอกก็ด้วยเรื่องละเมิดต่อไป แต่หากว่าสังคมหรือหน่วยงานไม่ให้ออกโดยพิจารณาจากกฎหมายที่มีการห้ามการทำงานของผู้พ้นโทษสิ่งที่ตามมาคือเมื่อผู้ต้องโทษพบว่าตนต้องการกลับมาอยู่ในสังคมพร้อมกลับตัวเป็นคนดีพร้อมที่จะประกอบอาชีพสุจริต แต่ตนไม่ได้รับโอกาสในการกลับเข้าสู่สังคม เมื่อตนประกอบอาชีพไม่ได้ไม่มีรายได้ส่งผลให้เกิดความยากจน ทั้งๆที่ตนเองมีความพร้อมในการทำงานจึงได้หันกลับไปกระทำความผิดซ้ำเพื่อต้องการให้ตนเองอยู่รอด ดังนั้นแล้วสิ่งที่ทำให้ผู้พ้นโทษกลับมากระทำความผิดซ้ำเกิดจากการที่สังคมไม่ให้ออกไม่ว่าจะเป็นการตีตราหรือการตราหน้าว่าผู้พ้นโทษและแม้ว่าพฤติกรรมของอาชญากรจะเป็นสิ่งที่ชั่วร้าย แต่ที่ร้ายยิ่งกว่าคือการที่สังคมทำให้อาชญากรถล้นกลิ้งไปในทางที่ผิดเป็นภัยแก่สังคมมากขึ้น โดยการที่ไม่ยอมเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดเป็นคนดี ให้ผู้กระทำความผิดได้กลับตัว หากไปการรังเกียจ ตู้ออกเหยียดหยาม ไม่ยอมรับ ไม่ให้อภัย ไม่ให้ออกสักรั้ว ทั้งที่ผู้กระทำความผิดหรือผู้ที่ก่ออาชญากรรมก็ได้รับโทษมาแล้ว แต่สังคมยังตราหน้าหรือตีตราพวกเขาอยู่จะส่งผลให้ผลลัพท์ผู้กระทำความผิดลงไปในเรื่องที่ชั่วมากขึ้น แม้ผู้ที่เคยก่ออาชญากรรมจะต้องการกลับตัวเป็นคนดีก็ตาม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะด้านกฎหมาย

ควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย ดังนี้

เดิม

1. พระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ 2559 มาตรา 23 ผู้ขอขึ้นทะเบียนเป็นผู้ให้บริการต้องไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้ ข. (2) เป็นผู้เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิดในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญา ความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด หรือความผิดตามกฎหมาย ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี เว้นแต่ได้พ้นโทษมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ปี ก่อนวันยื่น คำขอขึ้นทะเบียน

2. พระราชบัญญัติธุรกิจรักษาความปลอดภัย พ.ศ. 2558 มาตรา 34 ผู้ขอรับใบอนุญาตเป็นพนักงานรักษาความปลอดภัยรับอนุญาตต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้ ข.(3) เป็นผู้เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกสำหรับความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน หรือความผิดเกี่ยวกับเพศตามประมวลกฎหมายอาญา ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการพนัน หรือความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด เว้นแต่โทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ หรือพ้นโทษมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี ก่อนวันขอรับใบอนุญาตและมีชื่อความผิดเกี่ยวกับเพศตามประมวลกฎหมายอาญา

3. พระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 96 ผู้ขอรับใบอนุญาตปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ประจำรถตามมาตรา 93 ในประเภทการขนส่งประจำทาง การขนส่งไม่ประจำทาง หรือการขนส่งโดยรถขนาดเล็กต้องมีคุณสมบัติและลักษณะดังต่อไปนี้ (9) ไม่เป็นผู้เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกหรือคำสั่งที่ขอบด้วยกฎหมายให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดอันได้กระทำโดยประมาทที่มีใช้เกี่ยวกับการใช้รถในการกระทำความผิดหรือความผิดลหุโทษ หรือได้พ้นโทษมาแล้วเกิน 3 ปี

ใหม่

1. พระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ 2559 มาตรา 23 ผู้ขอขึ้นทะเบียนเป็นผู้ให้บริการต้องไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้ ข. (2) เป็นผู้เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิดในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญา ความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด หรือความผิดตามกฎหมาย ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี เว้นแต่ได้พ้นโทษมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ปี “หรือได้ใบรับรองการเข้าทำงานหลังพ้นโทษที่ออกโดยกรมราชทัณฑ์” ก่อนวันยื่นคำขอขึ้นทะเบียน

2. พระราชบัญญัติธุรกิจรักษาความปลอดภัย พ.ศ. 2558 มาตรา 34 ผู้ขอรับใบอนุญาตเป็นพนักงานรักษาความปลอดภัยรับอนุญาตต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้ ข.(3) เป็นผู้เคยได้รับโทษ

จำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกสำหรับความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ หรือความผิดเกี่ยวกับเพศตามประมวลกฎหมายอาญา ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการพนัน หรือความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด เว้นแต่โทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ หรือพ้นโทษมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี “หรือได้ใบรับรองการเข้าทำงานหลังพ้นโทษที่ออกโดยกรมราชทัณฑ์” ก่อนวันขอรับใบอนุญาตและมีใช้ความผิดเกี่ยวกับเพศตามประมวลกฎหมายอาญา

3. พระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 96 ผู้ขอรับใบอนุญาตปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ประจำรถตามมาตรา 93 ในประเภทการขนส่งประจำทาง การขนส่งไม่ประจำทาง หรือการขนส่งโดยรถขนาดเล็กต้องมีคุณสมบัติและลักษณะดังต่อไปนี้ (9) ไม่เป็นผู้เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกหรือคำสั่งที่ขอบด้วยกฎหมายให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดอันได้กระทำโดยประมาทที่มีใช้เกี่ยวกับการใช้รถในการกระทำความผิดหรือความผิดลหุโทษ หรือได้พ้นโทษมาแล้วเกิน 3 ปี หรือ “หรือได้ใบรับรองการเข้าทำงานหลังพ้นโทษที่ออกโดยกรมราชทัณฑ์”

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ให้กรมราชทัณฑ์ออกใบรับรองการทำงานหลังพ้นโทษที่ออกเพื่อยืนยันว่าผ่านการอบรมตามที่กรมราชทัณฑ์ได้กำหนดให้แก่ผู้พ้นโทษเมื่อกลับเข้าสู่สังคมในฐานะลูกจ้างหรือผู้รับจ้าง เมื่อมีการจ้างแรงงานหรือจ้างทำของ เพื่อให้เกิดการยอมรับในแรงงานหรือทักษะการสร้างงานฝีมือต่าง ๆ ของผู้พ้นโทษ

บรรณานุกรม

- กรมราชทัณฑ์. (2563). *กลุ่มงานสวัสดิการและสงเคราะห์ผู้ต้องขัง (กสส.) – กองพัฒนาพฤตินิสัย*.
http://br.correct.go.th/br_wp/?p=57
- กองการทัณฑ์ปฏิบัติกรมราชทัณฑ์. (2565). *กระบวนการทัณฑ์ปฏิบัติกรมราชทัณฑ์*. กรมราชทัณฑ์
- นิตา ศิลารัตน์ และวาสิตา บุญสาธ. (2562 กรกฎาคม-ธันวาคม). ปัจจัยและประโยชน์ในการรับผู้พ้นโทษเข้าทำงานในองค์กร. *วารสารพัฒนาการมนุษย์และองค์การ*, 11(2). น.96-98
- ประเทือง ธนียผล. (2548). LAW 440 *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ปาริชาติ โชคเกิด. (2564, 3 พฤศจิกายน). *กฎ ก.ตร. ว่าด้วยคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของการเป็นข้าราชการ*
ตำรวจ พ.ศ 2547. <https://brandinside.asia/most-prisoners-world-top-10-ranking-in-2021/>
- ไพฑูริย์ เอกจริยกร. (2560). *คำอธิบายจำแนกงาน จำทำของ รับชน พิมพ์ครั้งที่ 13*. วิญญูชน.
- พงษ์รัตน์ เครือกลั่น. (2563). *คำอธิบายกฎหมายแรงงานเพื่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์ พิมพ์ครั้งที่ 12*.
สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- พระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2522. (2522, 21 มีนาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 96 ตอนที่ 38.
หน้า 1-59.
- พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547. (2547, 14 กุมภาพันธ์). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 121 ตอนที่ 18 ก.
หน้า 1-46.
- พระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528. (2528, 19 กันยายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 102 ตอนที่ 129.
หน้า 1-36.
- พระราชบัญญัติธุรกิจรักษาความปลอดภัย พ.ศ. 2558. (2558, 5 พฤศจิกายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 132
ตอนที่ 104 ก. หน้า 24-39.

- พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547. (2547, 23 ธันวาคม).
ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 121 ตอนพิเศษ 79 ก. หน้า 22-74.
- พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551. (2551, 25 มกราคม). ราชกิจจานุเบกษา.
เล่มที่ 125 ตอนที่ 22 ก หน้า 1-51.
- พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560. (2560, 18 กุมภาพันธ์). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 134 ตอนที่ 21 ก.
หน้า 1-22.
- พระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. 2525. (2525, 11 สิงหาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 99 ตอนที่ 111
หน้า 1-24.
- พระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559. (2559, 13 มีนาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 133
ตอนที่ 30 ก. หน้า 10-26.
- วารี นาสกุล. (2559). คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่ง และลามิควรได้
พิมพ์ครั้งที่ 4. บริษัทกรุงสยาม พับลิชชิง จำกัด.
- ศันันท์กรณ์ ไสตติพันธ์. (2558). คำอธิบายกฎหมายลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลามิควรได้ พิมพ์ครั้งที่ 6.
วิญญูชน.
- ศักดิ์ สมองชาติ. (2557). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ นิติกรรมสัญญา พิมพ์ครั้งที่ 11.
สำนักพิมพ์นิติบรรณการ.
- สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย. (2564). คู่มือสำหรับการจ้างงาน ผู้ต้องขัง ผู้พักโทษ และ ผู้พ้นโทษ
เพื่อการกลับคืนสู่สังคม. สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน).
- สิทธิภา โลจายะ. (2554). การยอมรับเข้าทำงานของผู้บริหารต่อผู้พ้นโทษหญิงที่ได้รับการฟื้นฟู:
ศึกษากรณีโรงงานอุตสาหกรรมจังหวัดสมุทรปราการ. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์].
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

